

EVALUACE

- **Charakteristika pedagogické evaluace a přesné rozlišení jednotlivých pojmů.**
- V současné době se termín evaluace stal jedním z nejvíce frekventovaných jak v pedagogické teorii, tak i v dokumentech vzdělávací politiky a v pedagogické praxi. Co vlastně tento pojem vyjadřuje?
- Výraz evaluace je v češtině poměrně nový. Původ termínu je v latině, sloveso *valere* znamená být silný, mít platnost, závažnost. Z latiny se toto slovo přeneslo do angličtiny, kde anglický výraz pro evaluaci je *evaluation* a znamená obecně určení hodnoty, ocenění.
- Evaluace je proces systematického shromažďování a analýzy informací podle určitých kritérií za účelem dalšího rozhodování (Bennet a kol., 1994).
- Tato definice naznačuje, že evaluace by měla být:
 - systematická, tzn. explicitně vymezená oblast a její struktura;
 - provedena správně metodicky;
 - prováděna pravidelně;
 - řízena podle předem stanovených kritérií;
 - použitelná pro rozhodování a další plánování.

- Současně s pojmem evaluace se vyskytují i další pojmy: ***hodnocení, sebehodnocení a autoevaluace (sebe-evaluace)***. Pokusme se i tyto pojmy velmi stručně objasnit a uspořádat vztahy mezi nimi. Termín evaluace pokrývá širší, komplexní význam. Evaluace vyjadřuje souhrnně teorii, metodologii a praxi veškerého hodnocení nejrůznějších vzdělávacích jevů.
- ***Hodnocení se častěji užívá v širších kontextech běžné školní praxe, např. hovoří se o hodnocení žáků, práce učitelů apod. (Průcha, 1995)***
- Sebehodnocení je pojímáno jako neplánované a necílené nahodilé hodnocení každodenní praxe, které provádí každý jedinec bez dlouhodobější přípravy.
- ***Pod pojmem autoevaluace (sebe-evaluace) rozumíme systematicky připravené a plánované hodnocení, směřující podle předem stanovených kritérií k předem stanoveným cílům. (Roupec, 1997)***

- Autoevaluace je proces systematického sběru a analýzy informací za účelem vytvoření soudů o hodnotách založených na spolehlivých důkazech (Rogers a Badham, 1994). Tyto soudy se zaměřují na zjištění stavu dosažených konkrétních cílů. Měly by tedy vést rozhodování v oblasti rozvoje. Autoevaluace je často stavěna do kontextu cyklu monitorování, analýzy a revizí. (Tipple, 1989):
- Monitorování je proces sběru a prezentování informací ve vztahu ke konkrétním cílům na systematickém základě. Vždy by mělo být vedeno s konkrétním úmyslem, toto úsilí by mělo být něčím zdůvodněno.
- Autoevaluace přivádí tento proces o krok dále tím, že jsou informace analyzovány a vytvořeny soudy o hodnotách.
- Revizí se rozumí reflexe postupu prostřednictvím dat z autoevaluace za účelem vytvoření rozhodnutí pro strategického plánování.

- Autoevaluace (sebe-evaluace) školy je systematickým hodnocením dosažených cílů dle předem stanovených kritérií, prováděným pracovníky školy. Je autoregulačním mechanismem vlastní pedagogické práce školy. Poskytuje zpětnou vazbu o kvalitě a úrovni dosažených cílů vzhledem k projektovaným cílům. Vzhledem k tomu, že v české pedagogické literatuře je využíváno pojmů sebe-evaluace a autoevaluace ve stejném významu, doporučujeme rovněž využívat těchto pojmů stejným způsobem.

Schematicky lze tyto rozdíly mezi hodnocením a evaluací shrnout následujícím způsobem:

HODNOCENÍ
(neřízené hodnocení)

EVALUACE
(řízené hodnocení)

Kritéria:

- nejsou vymezena;
- indikátory výkonu nejsou stanoveny explicitně;
- nejsou sdílena mezi partnery.

Kritéria:

- jsou vymezena explicitně a odsouhlasena;
- jsou stanoveny specifické oblasti priorit založené na vymezených cílech;
- jsou formulovány indikátory výkonu.

Evaluační plán:

- není přesně stanoven;
- není jasné, co kdo bude dělat;
- není konzistentní s cíli;
- není připravován záměrně, je použit v případě potřeby.

Evaluační plán:

- je strukturovaný;
- je daná jasná odpovědnost;
- jsou definovány explicitní vztahy s cíli;
- vyžaduje detailní plánování.

Metody:

- nejsou předem stanoveny;
- metody jsou nekonzistentní;
- nepromyšlená analýza dat.

Metody:

- systematické;
- přesně určené zdroje dat;
- použit reprezentativní vzorek;
- evaluační nástroje odpovídají metodám použitým pro sběr dat;
- systematická analýza dat;
- vypracování zprávy.

- Pedagogická evaluace
-
- Kvalita školy a pedagogická evaluace jako proces, přístupy k pedagogické evaluaci, typy pedagogické evaluace.
- **Kvalitou** (vzdělávacích procesů, vzdělávacích institucí, vzdělávací soustavy) se rozumí žádoucí (optimální) úroveň fungování anebo produkce těchto procesů či institucí, která může být předepsána určitými požadavky (např. vzdělávacími standardy) a může být tudíž objektivně měřena a hodnocena. Kvality nejlépe dosáhneme tak, že zajistíme všechny procesy, které vedou ke konečnému výstupu a aby byly v souladu s požadavky, které jsou na ně kladeny. Jde o řízení veškerých procesů, které probíhají ve škole, neustálou snahu provádět všechny procesy ve škole s ohledem na kvalitu.
- Česká školní inspekce funguje jako kontrolní orgán škol a školských zařízení. Její kritéria pro hodnocení a kontrolu kvality škol vychází ze ŠKOLSKÉHO ZÁKOVA a BÍLÉ KNIHY. ČSI pravidelně provádí hodnocení a průběžné kontroly škol. Na webových stránkách ČSI jsou veřejně k dispozici kritéria hodnocení škol. Je to sled na sebe navazujících požadavků. Škola musí pravidelně informovat o své vzdělávací nabídce, přijímacím řízení, poskytovat rovný přístup ke vzdělávání.
- ISO 9001 je systém řízení kvality a byl vytvořen v roce 1987 (prošel několika inovacemi). Jedná se o celosvětově uznávanou normu. České školy využívají téměř výhradně normu ČSN EN ISO 9001.

- Oblasti kvality školy:
- Podmínky ke vzdělávání (demografické, personální, bezpečnostní a hygienické, ekonomické, materiální)
- Obsah a průběh vzdělávání (ŠVP, plány výuky, podpůrné výukové materiály, realizace výuky, mimo výukové aktivity)
- Podpora školy žákům, spolupráce s rodiči, vliv vzájemných vztahů školy, žáků, rodičů a dalších osob na vzdělávání (klima školy, systém podpory žákům, zohlednění individuálních potřeb žáků, spolupráce s rodiči, spolupráce s odpornými institucemi a zřizovatelem)
- výsledky vzdělávání žáků (hodnocení výuky, klíčové kompetence, znalosti a dovednosti, postoje, motivace, úspěšnost absolventů)
- vedení a řízení školy, kvalita personální práce, další vzdělávání ped. pracovníků (strategie řízení, organizační řízení školy, pedagogické řízení školy, profesionalita a rozvoj lidských zdrojů, partnerství školy a externí vztahy)
- Úrovně výsledků práce školy, zejména vzhledem k podmínkám vzdělávání a ekon. Zdrojům (kvantitativní analýza, kvalitativní analýza)

- Evaluace = řízené hodnocení
- **Pedagogická evaluace** je proces systematického shromažďování a analýzy informací podle určitých kritérií za účelem dalšího rozhodování. Evaluace by měla být
 - systematická, tzn. explicitně vymezená oblast a její struktura
 - provedena správně metodicky
 - prováděna pravidelně
 - řízena podle předem stanovených kritérií
 - použitelná při rozhodování a dalším plánování.
- 90% rodičů na prvním stupni a 87% rodičů na druhém stupni se cítí být dostatečně informováno o životě jejich dítěte ve škole. 81% rodičů na prvním stupni a 84% rodičů na druhém stupni se nechce aktivněji zapojit do školního života. Pouze 42% rodičů na prvním stupni a 34% rodičů na druhém stupni vnímá školu jako instituci otevřenou změnám. Podle učitelů spolupráce s většinou rodičů funguje. 94% učitelů vyjadřuje názor, že rodiče by měli nést větší odpovědnost za prohřešky svých dětí. 90% učitelů by si přálo, aby rodiče více podporovali vzdělávání vlastních dětí a aby ve větší míře respektovali práci učitele. 80% učitelů by uvítalo, kdyby se rodiče aktivněji zapojovali do dění ve škole. Většina učitelů pociťuje dostatečnou podporu a respekt ze strany rodičů. Přáli by si však, aby někteří rodiče přijali větší odpovědnosti za chování svých dětí.

- ŘÍZENÍ ŠKOLY • •

Výsledky hodnocení užšího vedení poukazují na spokojenost učitelů, ale i na pluralitu názorů. Učitelé vnímají ze strany vedení podporu jejich pro jejich vzdělávání a rozvoj a snahu vedení zlepšovat kvalitu pracovního prostředí a podmínek pro práci.

- ÚROVEŇ VÝSLEDKŮ PRÁCE ŠKOLY •

Rodiče se vyjadřují k prezentaci školy poměrně pozitivně, přesto jsme zaznamenali určité podněty, které by mohly přispět k celkovému vylepšení. Podněty se týkaly častější aktualizace, prezentace úspěchů školy, využívání stránek ke komunikaci akcí, termínů, pomůcek. Někteří rodiče by uvítali i podstránku třídy. Rodiče na prvním stupni oceňovali možnost přihlášky do družiny přes web.

Pedagogická evaluace také zjišťuje, porovnává a vysvětluje data charakterizující stav, kvalitu, fungování, efektivnost škol, částí nebo celku vzdělávacího systému. Zahrnuje hodnocení vzdělávacích procesů, hodnocení vzdělávacích projektů, hodnocení vzdělávacích výsledků, hodnocení učebnic aj.

- Pedagogická evaluace se zabývá zejména metodami, kterými lze kvalitu a efektivitu vzdělávání objektivně hodnotit, měřit a porovnávat.

- Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou oblasti:
- evaluace vzdělávacích potřeb (co potřebují subjekty vzdělávání)
- evaluace vzdělávacích programů (analýza vzdělávacích programů, projektů, plánů pro (mimo)školní vzdělávací zařízení)
- evaluace edukačních prostředí
- evaluace výuky
- evaluace vzdělávacích výsledků
- evaluace na základě standardů
- evaluace činnosti a produktivity škol

- Evaluace je
- Teoretický přístup, podle něhož všechny ped. jevy mohou být hodnoceny, pracuje s koncepty kvality a efektivnosti
- Metodologie – soubor nástrojů a konvencí k jejich aplikaci pro účely realizace přístupu
- Proces – soubor aktivit zajišťovaných institucionální a organizační infrastrukturou výzkumu, kterými se realizuje přístup pomocí metodologie; zaměřuje se na monitorování a měření jevů
- Kritéria evaluace
- jsou vymezena explicitně a odsouhlasena
- jsou stanoveny specifické oblasti priorit založené na vymezených cílech
- jsou formulovány indikátory výkonu
- Evaluační plán
- je strukturovaný
- je daná jasná odpovědnost
- jsou definovány explicitní vztahy s cíli
- vyžaduje detailní plánování

- Metody
- jsou systematické
- přesně určené zdroje dat
- použit reprezentativní vzorek
- evaluační nástroje odpovídají metodám použitým pro sběr dat
- systematická analýza dat
- vypracování zprávy.

- **Typy pedagogické evaluace:**
- **Autoevaluace** = vnitřní evaluace je proces systematického sběru dat a analýzy informací za účelem vytvoření soudů o hodnotách založených na spolehlivých důkazech. Autoevaluace školy je soustavný proces hodnocení, ve kterém škola (školské zařízení) shromažďuje údaje o všech hlavních aspektech fungování školy (z hlediska naplňování kurikula, vzdělávacích výsledků, školního klimatu aj.), které se vyhodnocují pro účel zlepšení fungování a efektivity školského (vzdělávacího) zařízení. Poskytuje zpětnou vazbu o kvalitě a úrovni dosažených cílů vzhledem k projektovaným cílům. Provádí se pomocí různých technik (ankety, dotazníky, sociometrické testy, srovnávací didaktické testy, analýzy kurikulárních dokumentů školy aj.) Autoevaluace je prováděna pracovníky školy

- **Evaluace vnější** je souhrnné posuzování a hodnocení školy prováděna z vnějšku. Provádí ji česká školní inspekce ČSI (orgán Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy MŠMT). Ta hodnotí průběh, podmínky a výsledky vzdělávání žáků a studentů, jsou-li v souladu se vzdělávacími programy, je-li dosahováno stanovených vzdělávacích cílů a zdali je dodržován školský zákon. Výsledkem školní inspekce je zveřejnění inspekční zprávy, která hodnotí komplexně dané vzdělávací zařízení. Inspekce může navštívit školu na základě svého plánu, ale také na základě stížnosti či na popud zřizovatele. Komplexním hodnocením vzdělávání se kromě ČSI zabývají CERMAT (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání) NÚOV (Národní ústav odborného vzdělávání) a VÚP (Výzkumný ústav pedagogický).

- **Příklady autoevaluační činnosti učitele v praxi**
- cíl autoevaluace: Zlepšení kvality organizace školy => Zlepšení kvality poskytovaného vzdělávání umožňuje reflektovat svoji práci a tedy si lépe stanovovat vlastní cíle a volit prostředky k jejich naplnění
Přínos pro: Žáky
Učitele
Školu
ČŠI
Zřizovatele
Rodiče
- **Kolegium** – neformální setkávání učitelů, zpravidla k danému tématu. Nejde o pravidelně svolávané porady. Můžou být projednávány například výsledky dotazníkového šetření mezi rodiči, s vedoucí školního stravování řešení jednotlivé problematické body, problematika zájmových kroužků apod. Závěry nejsou vedeny ve formě zápisů, ale jsou ihned uplatňovány ve vyučování a jsou zakládány do Modrých knih.
- **Pedagogické rady** – formálnější organizace a postupy (např. hlasování). Probíhá 4 krát ročně. Obsahem bývá prospěch žáků, předpisy, závěry z ředitelských porad apod.
- **Dotazníky** – postoj žáků ke škole, postoj rodičů ke škole, hodnocení školy pedagogy
- **Výroční zpráva** o výsledcích pedagogického působení a Vlastní působení školy = zhodnocení práce školy ve školním roce, plnění cílů ŠVP

- **Diskuse, pohovor se žáky** – výsledek pedagogického působení, jak žáci rozumí/nerozumí, proč se nestihlo, co se líbilo/nelíbilo (průběžně v hodině)
- **Testy, písemné práce, prověrky** – zjištění úrovně vědomostí a dovedností, schopnost aplikovat učivo (průběžně, dle tematických plánů)
- **Vzájemné hospitace, audio nebo videonahrávka, rozbor hodiny** – zjištění kvality vyučovacího procesu, metody, vystupování, řečové schopnosti ...
- **Dotazník hodnocení učitele žákem** – zpětná vazba učitel/žák
- **Portfolio** – komplexní osobní růst (studium, příspěvky do odborného tisku, osvědčení, nejlepší práce svých žáků, úspěchy v soutěžích, závěrečné práce atd.)